

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 18 febr. 1892, kl. 1 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om afskaffandet af prygelstraffet i fängelserna.

Kongl. Maj:ts instruktion för styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar i riket den 7 mars 1835 innehåller i art. 2 §§ 1, 3 följande bestämmelser:

»Ordningsmål i allmänhet och sådane af korrektionist eller fånge begångne förbrytelser, som äro föremål för polismyndigheters behandling, eger styrelsen upptaga och afgöra samt dervid låta använda korrektionsella bestraffningar, hvarunder, i svårare fall, jemväl begripes prygel för manspersoner»;

»Innan någon bestraffning af styrelsen bestämmes och tillämpas, skall, genom behörig undersökning, förbrytelsen vara uppdagad och förbrytaren befunnen saker.»

I § 7, andra stycket af Kongl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen den 16 december 1859 föreskrifves vidare, att »i afseende å fångvårdsstyrelsens rätt att ålägga fångar och kronoarbetskarlar extra judiciel bestraffning komma nu gällande föreskrifter att, till dess annorlunda förordnas, till efterrättelse tjena».

I den förnyade instruktionen för fångvårdsstyrelsen den 22 november 1877 har § 7, andra stycket, samma lydelse som nyss anförda författningsrum med undantag allenast deraf, att ordet »kronoarbetskarlar» blifvit ersatt med ordet »försvarslöse».

Slutligen stadgas i § 2 mom. 7 af Kongl. Maj:ts instruktion för embets- och tjänstemän vid rikets straff- och arbetsfängelser den 11 december 1860:

»Direktör åligger — — — att i ordningsmål utöfva den bestraffningsrätt, som fängvårdsstyrelsen, inom de för dess straffrätt bestämda gränser, åt direktören uppdrager, samt att hos styrelsen anmäla de förbrytelser, som direktören ej eger själf bestraffa.»

Med dessa föreskrifter må jämföras bestämmelsen i § 3 mom. 6 i Kongl. Maj:ts reglemente för läns- och kronocellfängelserna i riket den 28 maj 1867, att, om fånge bryter emot anbefald ordning, det åligger fängelseföreståndaren att genast eller sist påföljande söckendag göra anmälan om förhållandet hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som efter sakens beskaffenhet bestämmer straff för förseelsen; dock att fängelseföreståndaren eger att, der för ordningens vidmagthållande så nödigt är, insätta fången i mörk cell eller, om säkerheten så erfordrar, honom med fångsel belägga.

I en inom Andra Kammaren väckt och till laguskottet hänvisad motion, n:o 105, har nu herr *J. Mankell* hemställt,

»att Riksdagen måtte besluta upphörandet af prygelstraffet i fängelser».

Efter det motionären till en början anmärkt, att prygelstraffet, hvilket för visso många antagit hafva afskaffats i sammanhang med spö- och risstraffet eller prygel- och daggstraffet för krigsmagten, vid de efterforskningar motionären anställt befunnits på senare tider hafva tillämpats i större omfattning, än man kunnat förmoda, samt att användningen af berörda straffart egentligen stödde sig på ofvan anförda instruktion den 7 mars 1835 och sålunda på en administrativ stadga, i afseende på hvilkens utfärdande Riksdagen hvarken blifvit hörd eller gifvit sitt bifall, lemnar motionären en framställning af de till ämnet hörande, ofvan anmärkta bestämmelser samt anför derefter:

»Sådane lära de grunder vara, enligt hvilka fängvårdsstyrelsen eller fängesledirektörerne kunna utdela prygelstraff. Deraf torde framgå:

att straffarten tillkommit på administrativ väg;

att densamma likväl före 1860 endast af fängvårdsstyrelsen, efter förbrytelsens uppdragande och bekräftande genom behörig undersökning, kunde ådömas;

att fängvårdsstyrelsen dock från sistnämnda år erhöill bemyndigande att öfverlåta åt fängesledirektören inom vissa gränser utöfva sin bestraffningsrätt, sannolikt äfven i afseende på utdelning af prygel;

att straffet från år 1867 sannolikt icke, så länge Kongl. Maj:ts befallningshafvande ej hafva rätt till prygelstraffets utdelande, skulle få tillämpas i läns- och kronocellfångelser, fastän i dessa förvaras fångar, dömde till 2 års straffarbete och derunder; och

att från år 1877 benämningen »kronoarbetskarlar» utbyttes mot »försvarslöse», hvarigenom prygel kunde utdelas äfven åt sådane försvarslöse, hvilka blifvit fängslade endast på grund af brist på sysselsättning o. s. v. enligt lösdrivare- eller fattigvårdsstadgan.

För närvarande läser det faktiska förhållandet vara, att fängelsedirektörerna, utan fängvårdsstyrelsens hörande, på en gång kunna ådöma ända till *fyratio prygel*. Ihågkommer man derjemte, att detta kan ske huru många gånger som helst, och att bland direktörerna, om de än i allmänhet äro välvilligt stämde mot fångarne, kunna finnas sådane, som begagna sin myndighet att hämnas, om fångarne våga klaga, så inses lätt, att desse alldeles värnlöst äro lemnade i händerna på fångelsernas föreståndare. Och denna risk är utsträckt till försvarslöse, som blifvit dömde till allmänt arbete, endast i följd af lätja, lösdrifveri, kringstrykande eller tiggande, under det de fångar, som för verkliga förbrytelser blifvit dömde till enkelt fängelse eller straffarbete under två år, äro befriade från densamma!

Af de officiella berättelserna och rapporterna öfver fängvården framgår prygelbestraffningarnes antal vid de centrala straffängelserna och arbetsanstalterna under de förflutna åren

	1886	1887	1888	1889	1890	1891
<i>Straffängelserna.</i>						
Långholmen	1	1	3	39	7	4
Malnö	4	1	—	4	1	2
Karlskrona	—	—	—	3	4	—
Nya Varfvet	1	1	1	1	2	1
<i>Arbetsanstalterna för män.</i>						
Landskrona (före 1889 Malnö)	—	—	1	1	1	4
Tjurkö	5	—	4	—	1	5
Borghamn	—	3	—	2	—	—
Nya Varfvet östra	2	2	1	2	2	—
vstra	—	—	—	5	1	2
Svartsjö (före 1891 Vaxholm)	—	—	—	—	—	2
	13	8	11	57	19	20

Härvid torde observeras, att prygelbestraffningarne under de förra åren icke allenast voro färre, utan äfven, såsom jag under mina statsrevisorsresor hade tillfälle att iakttaga, pryglens antal vid hvarje bestraffning mindre, vanligtvis 5, 10, 15, högst 20, då de enligt fängelserapporterna på senare tider ej sällan uppgått till 30 å 40. Allenast vid Långholmen utdelades år 1889 550 prygel. Fastän prygelbestraffningarnes antal år 1891 blott uppgick till 20, var pryglens antal dock 515. De försvarslöse, som på Vaxholm, såsom stående under militärlagarne, voro befriade från prygel, hafva efter förflyttningen till Svartsjö blifvit hugnade med sådana. Bland annat må omnämnas ett upprörande fall i somras, då en fånge för första resan rymning bestraffades med 40 prygel, hvarvid samma vakt-knektar, som måste plikta i löneafdrag för rymningen, lära tillåtits slå. Ej heller lärer undgå uppmärksamheten, i huru olika mån och efter hvilka olika grunder prygelstraffet af olika fängelseföreståndare tillämpas.»

Och sådant kunde, fortsätter motionären, ske i vår upplysta tid, som så gerna berömde sig af sin odling och sin människovänlighet, och sedan spö- och risstraffen blifvit upphäfdade redan 1855, husagan 1858 samt prygel- och daggstraffet för militärer 1868.

Naturligtvis förebure anhängarne af prygelstraffet i fängelserna, och särskildt bevakningspersonalen, att utan detsamma ordningen i fängelserna icke skulle kunna upprätthållas, ej heller myterier förebyggas. Alldeles samma invändningar gjordes emellertid mot spöstraffets, husagans och prygelstraffets borttagande, och likvisst hade dessa straffarter numera befunnits obehöfliga.

Dylika invändningar torde i förevarande fall vara så mycket mindre berättigade, som de nu befintliga diciplinärstraffen — mistning af åtskilliga lättnader samt ljus eller mörk cell utan sängkläder eller arbete — kunna göras ganska eftertryckliga, och som fängbevakningen tillåtes att både bära och begagna huggare och revolver. Anser man det i lagen stadgade ansvaret för missbruk af sistnämnda rättighet (strafflagen kap. 5 §§ 8 och 9) vara för stort, att medgifva dess användande vid lägligt tillfälle, bör detta ansvar för fängbevakningen kunna lättas.

Så beqvämt prygelstraffet än må förefalla fängbevakningen, är dock säkert, att dess tillvaro, ja blotta möjligheten af dess erhållande, väsentligen motverkar en bland fängelseväsendets hufvuduppgifter, nemligen fångens förbättring. Ty en gammal erfarenhet sedan tiden för kroppsstraffens allmännare begagnande, och som då i främsta rummet anfördes såsom skäl för deras afskaffande, var deras förnedrande och försämrande inflytande, hvilket i hög grad försvårade individens upprättande i hans egna ögon och derigenom gjorde honom hemfallen åt lasten och brottet.

Slutligen utvecklar motionären närmare sin uppfattning att Kongl. Maj:t icke torde ega laglig befogenhet att i administrativ ordning stadga kroppsstraff och att förty en straffart, sådan som prygelstraffet, icke kunde sägas hafva en laglig tillvaro.

Lika med motionären finner utskottet det slags disciplinstraff, som motionärens framställning afser att undanrödja, motbudande och föga öfverensstämmande med nutidens uppfattning af straffet och dess ändamål, och utskottet skulle, ur denna synpunkt, finna det särdeles önskligt, om ifrågavarande straffart kunde helt och hållet försvinna. De upplysningar, som — jemte dem, hvilka i motionen lemnas — utskottet erhållit i förvarande ämne, hafva emellertid icke kunnat annat än hos utskottet framkalla tvekan, huruvida sådant verkliga kan låta sig göra, utan att derigenom vållas afbräck i fängvårdstjenstemännens verksamhet för upprätthållande af ordning och tukt inom fångelserna. I alla händelser torde det vara angeläget, derest straffet kommer att bibehållas, att dess användning begränsas och ställes under lämplig kontroll till förekommande af missbruk.

Då nu utskottet, i saknad af fullständig utredning i ämnet, icke är i tillfälle att afgifva ett mera bestämdt uttalande, och det i allt fall icke lärer tillkomma Riksdagen att upphäfva stadganden, som blifvit i administrativ väg utfärdade, har utskottet ansett motionärens framställning icke kunna föranleda annan åtgärd, än att frågan medelst en skrifvelse öfverlemnas till Kongl. Maj:ts bepröfvande.

Utskottet hemställer följaktligen,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida prygelstraffet såsom extra judiciel bestraffning må kunna afskaffas samt, der detta finnes icke böra ske, på hvad sätt straffet må kunna inskränkas och underkastas lämplig, mot missbruk betryggande kontroll.

Stockholm den 18 februari 1892.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.
